statens jernbanetilsyn

Statens jernbanetilsyn

Fornøyelsesinnretninger 2017: Oppsummering av rapporterte hendelser og tilsyn mot bransjen

1 Oppsummering 3
2 Om tilsyn med fornøyelsesinnretninger 3
3 Definisjoner 4
3.1 Sentrale begreper 4
Uønskede hendelser 4
3.2 Kategorisering av fornøyelsesinnretninger 5
4 Nøkkeltall for virksomheten 5
4.1 Om bransjen 6
5 Ulykker og uønskede hendelser 7
5.1 Rapporterings- og oppfølgingsplikt 7
5.2 Ulykker og uønskede hendelser siste fem år 8
5.3 Oppsummering av hendelser 8
6 Tilsynets prioriteringer 10
Vedlegg 1: Ny kategorisering av innretninger (oversikt 10.01.2018) – Innretninger med tillatelse 11

1 Oppsummering

Antallet fornøyelsesinnretninger med driftstillatelse var for 2017 på 767. Dette er en nedgang fra 2016. Ny forskrift om fornøyelsesinnretninger trådte i kraft den 1. juli 2017. Som følge av at antall klasser for fornøyelsesinnretninger ble redusert, og satser for årsgebyr ble revidert, ble det høsten 2016 satt i gang et arbeid med å innhente klassifiseringsdata for fornøyelsesinnretninger. Virksomheter som formidlet klassifiseringsdata til SJT innen 31. januar 2017 ble automatisk med i overgangsordningen (ref. § 6-3 i forskrift om fornøyelsesinnretninger), det vil si at driftstillatelse ble gitt fram til endelig verifikasjon er utført av SJT. En betydelig andel av virksomhetene leverte ikke klassifiseringsdata innen fristen, og mistet derfor driftstillatelsen.

Eiere av fornøyelsesinnretninger rapporterte om totalt 112 uønskede hendelser i 2017. Det ble innmeldt 17 hendelser som er klassifisert som alvorlige hendelser og to som er klassifisert som ulykker. Definisjonene av hendelser har blitt endret med innføring av ny tivolilov i 2017, slik at tidligere år ikke direkte kan sammenlignes med 2017.

Eier er ansvarlig for sikker drift, og skal sørge for at de tekniske innretningene er i sikker stand, og i henhold til relevante krav.

Tilsynet har identifisert temaer som ofte er mangelfullt håndtert av virksomhetene og som derfor vil få særskilt søkelys i tilsynets arbeid.

- Vedlikehold, inspeksjon og utskifting
- Kontroll på risiko
- Innrapportering av uønskete hendelser

2 Om tilsyn med fornøyelsesinnretninger

Den som eier og driver en fornøyelsesinnretning er ansvarlig for sikker drift. I dette ansvaret ligger både å ha sikre tekniske innretninger og å sørge for god sikkerhetsstyring. Med sikkerhetsstyring menes blant annet:

- Etablere, vedlikeholde og etterleve sikre og hensiktsmessige rutiner for drift, vedlikehold og inspeksjon.
- Sørge for at driftspersonell med betydning for sikkerheten har tilstrekkelig kompetanse.
- Sørge for hensiktsmessig dokumentasjon av tekniske systemer og aktivitet relatert til sikkerheten av innretningene.

Utstyrsleverandører er ansvarlig for å levere sikre produkter med tilhørende dokumentasjon og krav relatert til drift, vedlikehold, inspeksjon og utskifting.

Statens jernbanetilsyn fører tilsyn med at virksomhetene følger krav i lov og forskrift og utfører blant annet systemrevisjon og stikkprøvekontroll for å kontrollere om krav er oppfylt. Tilsynet følger opp ulykker og hendelser med vesentlig risiko for personskade, men gransker ikke.

I 2017 ble det foretatt 44 stedlige tilsyn med virksomheter som har fornøyelsesinnretninger. Tidligere år ble det foretatt tilsyn med hver enkel innretning. Fra 2017 utførte ikke SJT lengre tilsyn med hver enkelt innretningen, men med virksomhetene som hadde driftstillatelse. Omleggingen skyldes innføringen av ny tivolilov. Det ble i tillegg utført dokumenttilsyn innen forsikring mot samtlige virksomheter som har fornøyelsesinnretninger i 2017 for å påse at virksomhetene har en forsikring som er i henhold til tivolilovens §8 (at virksomheten har objektivt erstatningsansvar for skader forårsaket av fornøyelsesinnretningen). Dokumenttilsynet medførte at enkelte virksomheter fikk driftstillatelsen inndratt.

Av de 44 virksomhetene som mottok stedlig tilsyn ble det gitt pålegg om utbedring hos 36 virksomheter, av disse valgte fem virksomheter å avvikle driften. De vanligste påleggene om utbedring ble gitt innen følgende tema:

- **Vedlikehold:** Om lag en fjerdedel av påleggene etter tilsynene ble gitt innen dette temaet. De fleste påleggene omhandlet manglende dokumentasjon på at vedlikehold utføres.
- **Kontroll på risiko:** Om lag en femtedel av påleggene etter tilsynene ble gitt innen dette temaet. Det handler om at det ikke er utført risikovurderingen, eller at det ikke er utført inspeksjoner av innretningen i henhold til leverandørens anvisninger.
- **Uhellsrapportering:** Om lag en tiendedel av påleggene etter tilsynene ble gitt innen dette temaet og omhandler manglende rapportering til tilsynet etter hendelser, eller manglende rutiner for å registrere og rapportere hendelser.

3 Definisjoner

Nedenfor er gitt definisjoner av begreper benyttet i rapporten.

3.1 Sentrale begreper

Begrep	Definisjon
Fornøyelsesinnretning	Til bruk for fornøyelsesformål som innebærer risiko, og som stiller minimale krav til ferdigheter, og hvor brukerne enten bringes i bevegelse eller i situasjoner hvor de helt eller delvis ikke har kontroll over egen bevegelse, eller begge deler.
Fornøyelsespark	Fast lokalisert virksomhet med fornøyelsesinnretninger.
(Omreisende) tivoli	Omreisende virksomhet med fornøyelsesinnretninger.
Eier	Den som driver anlegget, enten innretningen eies eller leies.

Uønskede hendelser

Begrep	Definisjon
Ulykke	Uønsket eller plutselig hendelse eller en bestemt rekke slike hendelser

	som fører til død eller alvorlig personskade, betydelige materielle skader på eiendom eller på miljø, og andre lignende ulykker
Alvorlig hendelse	Uønsket hendelse som under andre omstendigheter kunne ha ført til en ulykke
Hendelse	Enhver annen uønsket hendelse enn en ulykke, som har sammenheng med driften, og som innvirker på driftssikkerheten.

3.2 Kategorisering av fornøyelsesinnretninger

I denne rapporten er det valgt å kategorisere innretningene som vist i tabellen under. I fremtidige rapporter vil det benyttes den inndelingen som er vist i vedlegg 1.

Kategori	Type innretninger
Fornøyelsesinnretninger i faste parker eller i omreisende tivoli	Innretninger plassert i fast lokaliserte parker eller i omreisende tivoli, som berg- og dalbaner, bob-baner, flyvende tepper, gravitetstårn, karuseller, pariserhjul, pendler, skinnegående innretninger og tømmerrenner.
Vannrutsjebaner og -opplevelser	Innendørs og utendørs vannrutsjebaner og innretninger for vannopplevelser (ikke svømmebasseng o.l.).
Gokartbaner	Både innendørs og utendørs gokartbaner er underlagt tilsyn. Innendørs baner er på et lite område som benyttes til utleie. Utendørs baner som brukes for utleie til publikum. Mange av banene brukes også for organisert motorsport.
Høydeparker/zipliner	Høydeparker og klatreparker med og uten zipliner, samt anlegg som kun består av en eller flere zipliner.
Oppblåsbare innretninger	Hoppeslott, hoppeputer og oppblåsbare sklier.
Andre	Bungy-jump, båter, fornøyelseshus, vertikale vindtunneler, radiobiler og skytebaner.

4 Nøkkeltall for virksomheten

På grunn av innføring av nytt innretningsregister i 2017 med en annen kategorisering av innretningene vil det hefte en usikkerhet i antall innretninger innen hver kategori som følger det gamle registeret som er gitt i tabell 1.

Tabell 1: Antall fornøyelsesinnretninger med sikkerhetsmessig godkjenning fra 2012 til 2017.

Kategori	2013	2014	2015	2016	2017
Fornøyelsesinnretninger - i faste parker	71	71	80	78	**97**
Fornøyelsesinnretninger – i omreisende tivoli	165	164	155	156	**165**
Vannrutsjebaner og -opplevelser	137	147	152	156	**130**
Gokartbaner	39	38	36	35	**30**
Høydeparker/zipliner	45	56	65	72	**59**
Oppblåsbare innretninger	236	266	284	283	**221**
Andre	105	107	121	125	**65**
Sum	**798**	**849**	**893**	**905**	**767**

Antallet fornøyelsesinnretninger med driftstillatelse var for 2017 på 767. Dette er en nedgang fra 2016. Ny forskrift om fornøyelsesinnretninger trådte i kraft den 1. juli 2017. Som følge av at antall klasser for fornøyelsesinnretninger er redusert, og reviderte satser for årsgebyr, ble det høsten 2016 satt i gang et arbeid med å innhente klassifiseringsdata for fornøyelsesinnretninger. Virksomheter som formidlet klassifiseringsdata til SJT innen 31. januar 2017 ble automatisk med i overgangsordningen (ref. § 6-3 i forskrift om fornøyelsesinnretninger), det vil si at driftstillatelse ble gitt fram til endelig verifikasjon er utført av SJT. En betydelig andel av virksomhetene leverte ikke klassifiseringsdata innen fristen, og mistet derfor driftstillatelsen.

4.1 Om bransjen

Enkelte innretninger, for eksempel vannrutsjebaner i innendørs badeanlegg, innendørs gokartbaner og innendørs hoppeslott (i innendørs lekeland) har helårsdrift. Andre innretninger har sesongdrift. Fornøyelsesparkene har åpent deler av sommerhalvåret, noe som også kjennetegner de omreisende tivoliene.

Noen sentrale forhold som karakteriserer fornøyelsesinnretninger kan oppsummeres i følgende punkter (data for virksomheter som hadde tillatelse den 10.01.2018):

- 254 eiere av innretninger
- 63 prosent (161 eiere) har kun 1 fornøyelsesinnretning
- 71 eiere har mer enn 1, men ikke flere enn fem innretninger
- 14 eiere har over 15 fornøyelsesinnretninger hver
- Om lag 1/3 del av innretningene er oppblåsbare innretninger

Drift av fornøyelsesinnretninger karakteriseres av:

- Stor grad av sesongdrift
- Aktørene er spredd over hele landet
- Mange driftsledere har denne oppgaven som deltidsoppgave

- Ingen konkrete kompetansekrav til driftsleder (ingen sertifiseringsordning)
- Noe gjennomtrekk av driftspersonell på grunn av kort driftssesong

5 Ulykker og uønskede hendelser

5.1 Rapporterings- og oppfølgingsplikt

Regelverket stiller krav om at eiere av fornøyelsesinnretninger skal rapportere om ulykker og uønskede hendelser. Ulykker i innretningen som medfører personskade, nestenulykker samt tekniske uhell, redningsaksjoner etc. som vedrører innretningen og som åpenbart kunne medført personskade inndeles i tre kategorier og skal rapporteres til Statens jernbanetilsyn som følger:

Ulykkes-kategori	Varslings- og rapporteringskrav	Eksempel på personskader
Ulykke	Uønsket eller plutselig hendelse eller en bestemt rekke slike hendelser på fornøyelsesinnretning som fører til død eller alvorlig personskade, betydelige materielle skader på eiendom eller på miljø, og andre lignende ulykker. Denne type hendelser skal skriftlig rapporteres til Statens jernbanetilsyn innen 72 timer.	Alvorlig ryggskade, alvorlig hodeskade, åpne eller kompliserte brudd eller skader som åpenbart kan medføre varige mén.
Alvorlig hendelse	Uønsket hendelse på fornøyelsesinnretning som under andre omstendigheter kunne ha ført til en ulykke. Denne type hendelser skal skriftlig rapporteres til Statens jernbanetilsyn innen 72 timer.	Brukket tann, arm- og beinbrudd, avrevet leddbånd, smerter i rygg, kutt som må sys.
Hendelse	Enhver annen uønsket hendelse enn en ulykke på fornøyelsesinnretninger, som har sammenheng med driften, og som innvirker på driftssikkerheten. Denne type hendelser skal skriftlig rapporteres til Statens jernbanetilsyn innen 8 dager.	Brukket tann, arm- og beinbrudd, avrevet leddbånd, smerter i rygg, kutt som må sys.

Det stilles krav om følgende varsling:

- Ulykker med ikke ubetydelig personskade skal straks rapporteres til politiet. Hvis det skjer en ulykke eller alvorlig hendelse skal virksomheten også varsle tilsynsmyndigheten. Ulykker hvor driftspersonalet har kommet til skade skal i tillegg omgående rapporteres til Arbeidstilsynet.

- Ulykker med personskader eller skader på anlegg eller eiendom som er forårsaket av elektrisitet, skal i tillegg omgående rapporteres til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Statens jernbanetilsyn følger opp innrapporterte hendelser på følgende måter:

- I den grad det er nødvendig, utføres ekstraordinært tilsyn av innretningen. Hvorvidt et slikt ekstraordinært tilsyn anses som nødvendig vurderes på selvstendig grunnlag i hvert enkelt tilfelle av Statens jernbanetilsyn basert på alvorlighetsgrad, hendelsens skadepotensiale og andre forhold av sikkerhetsmessig betydning. Alternativt kan tilsynet også følge opp hendelser i kommende tilsyn. Det kan være tilsyn av den konkrete innretningen hvor ulykken skjedde og av lignende typer innretninger andre steder.

5.2 Ulykker og uønskede hendelser siste fem år

Det er rapportert om 112 uønskede hendelser i 2017, som er en nedgang i forhold til 2016. Statens jernbanetilsyn har grunn til å tro at mange virksomheter ikke har etterkommet sin plikt om innrapportering av ulykker når de har vært med mindre alvorlig personskade, tekniske uhell eller hendelser som kunne ha medført personskader. Innrapportering av uønskede hendelser er et prioritert tema for tilsyn i 2018, se avsnitt 6.

5.3 Oppsummering av hendelser

Ny tivolilov og ny forskrift om fornøyelsesinnretninger trådte i kraft den 01.07.2017, det nye regelverket medfører endrede krav til rapportering og en annen klassifisering av hendelser. Dette betyr at tidligere års rapporterte hendelser ikke kan direkte sammenlignes med hendelsene som er rapportert i 2017. Tabellen under forsøker likevel å vise antall hendelser, men uten å klassifisere hendelsene. Tabell 3 viser hendelsene som ble rapporter i 2017, fordelt på de nye hendelseskategoriene.

Tabell 2: Rapporterte hendelser, alvorlige hendelser og ulykker.

Kategori	2013	2014	2015	2016	2017
Fornøyelsesinnretninger - i faste parker	27	26	13	23	20
Fornøyelsesinnretninger – i omreisende tivoli	3	1	4	3	10
Vannrutsjebaner og - opplevelser	89	105	93	54	13
Gokartbaner - innendørs	41	31	4	0	1
Gokartbaner - utendørs	10	5	3	2	9
Høydeparker/zipliner	25	24	63	35	56
Oppblåsbare innretninger	3	1	2	5	2

Andre	14	15	19	10	1
Sum	**212**	**208**	**201**	**132**	**112**

Tabell 3: Rapporterte hendelser fordelt på de ulike hendelseskategoriene i 2017.

Innretning type	Hendelser	Alvorlige hendelser	Ulykker
Berg- og dalbane	1	0	0
Bob-bane	0	1	0
Bungee trampoline	0	0	1
Frittkjørende innretning på bane	1	0	0
Gokartbane	10	0	0
Gravitetstårn	9	0	0
Høydepark	42	11	0
Karusell	4	2	0
Oppblåsbar sklie	1	0	1
Opplevelseshus	1	0	0
Radiobilbane	4	0	0
Simulator	4	0	0
Skinnegående innretning	2	0	0
Tømmerrenne	1	0	0
Vannopplevelse	3	0	0
Vannrutsjebane	9	1	0
Zipline	1	2	0
Sum:	**93**	**17**	**2**

Tabell 4: Antall rapporterte hendelser per innretning.

Innretningstype	Andel av denne innretningstypen i %	Andel av rapporterte hendelser i %	Antall rapporter per innretning
Berg- og dalbane	2,7	0,9	0,05
Bob-bane	0,4	0,9	0,33
Bungee trampoline	2,5	0,9	0,05
Frittkjørende innretning på bane	1,3	0,9	0,10
Gokartbane	4,0	8,9	0,33
Gravitetstårn	1,2	8,0	1,00
Høydepark	5,5	47,3	1,29
Karusell	17,3	5,4	0,05
Oppblåsbar sklie	5,1	1,8	0,05
Opplevelseshus	0,5	0,9	0,25
Radiobilbane	1,7	3,6	0,31
Simulator	3,5	3,6	0,15

Skinnegående innretning	4,1	1,8	0,06
Tømmerrenne	0,5	0,9	0,25
Vannopplevelse	1,3	2,7	0,30
Vannrutsjebane	16,0	8,9	0,08
Zipline	3,5	2,7	0,12
Innretningstyper uten rapporterte hendelser i 2017	28,9	0,0	0,00
Sum:	**100,0**	**100,0**	**0,15**

Virksomheter som har høydeparker og zipliner stod for halvparten av de rapporterte hendelsene, samtlige hendelser ble rapportert av kun 1/3 del av virksomhetene i denne bransjen i 2017. Enkelte aktører i denne bransjen har gode rapporteringsrutiner og dominerer dermed hendelsesstatistikken. Inntrykket fra tilsyn med denne bransjen tilsier at aktørene har generelt stort fokus på sikkerhet, statistikken må dermed ikke tolkes i den retningen at sikkerhetsfokuset i høydeparkbransjen er lavt. Statikken viser imidlertid at det er grunn til å mistenke en stor grad av underrapportering av hendelser, både i høydeparkbransjen og i fornøyelsesbransjen generelt. Tabell 4 viser at det rapporteres om 0,15 hendelser for hver fornøyelsesinnretning i Norge.

6 Tilsynets prioriteringer

Basert på tilsynserfaring, innrapporterte hendelser, dialog med bransjen m.m. har Statens jernbanetilsyn prioritert tre temaer for tilsyn i 2018.

- Sikkerhetsstyringssystem
  Den 01.07.2018 er overgangsperioden i forbindelse med innføring av ny forskrift om fornøyelsesinnretninger over. Alle virksomheter skal fra denne datoen ha et sikkerhetsstyringssystem som tilfredsstiller kravene i forskriften.

- Innrapportering av uønskede hendelser.
  Tilsynet har grunn til å tro at innrapportering av hendelser og ulykker er mangelfull og at ikke alle hendelser og ulykker blir rapportert. Vi ser store forskjeller mellom sammenliknbare virksomheter i antall innrapporterte hendelser. Tilsynet vil derfor gjennom informasjon, veiledning og tilsyn påse at regelverkets krav til rapportering blir etterlevd.

- Vedlikehold, inspeksjon og utskifting.
  Den tekniske tilstanden til en fornøyelsesinnretning påvirkes negativt av intensiv bruk. Det er derfor viktig for sikkerheten at det er etablert, tatt i bruk, og dokumentert et system for vedlikehold, inspeksjon og utskifting. Det stilles krav til både daglige og periodiske kontroller. Tilsynet vil undersøke at virksomheter oppfyller sin plikt for kontroll og vedlikehold og at utførte oppgaver er dokumentert.

Vedlegg 1: Ny kategorisering av innretninger (oversikt 10.01.2018) – Innretninger med tillatelse

Type innretning	Antall innretninger
Karusell	130
Simulator	26
Hoppeslott	164
Gokartbane	30
Zipline	26
Bob-bane	3
Høydepark	41
Berg- og dalbane	20
Vannrutsjebane	120
Pariserhjul	5
Oppblåsbar sklie	38
Skinnegående innretning	31
Vannopplevelse	10
Radiobilbane	13
Frittkjørende innretning på bane	10
Båter	5
Bungee trampoline	19
Bungee katapult	1
Pendel	9
Gravitetstårn	9
Tømmerrenne	4
Opplevelseshus	4
Hoppepute	12
Flyvende teppe	2
Totalt	**732**